

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרית רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 660

מסכת ערכין ב'-ח'

בס"ד, כ' טבת תשע"ב

השבוע בגליון

- שני חלילים שימשו בבית המקדש
- הלל השלם והלל בדילוג
- ההבדל בין חג הפסח לחג הסוכות
- בנפול אויבך אל תשמח
- שני נימוקים לאמירת ההלל

- איש כי יפליא נדר בערכך - מסכת ערכין
- הפלא הגדול
- ערכין, תעריף מחירים בלבד?
- כשהכבשה המתה המליטה טלה חי
- חיים לאחר מוות מוחי

דבר העורך

\$50

"אם אי פעם מישהו יאמר לך, כי הוא מיואש ואינו רואה כל אפשרות לישועה, ספר לו את הקורות אותי, וזה בוודאי יחזק אותו". כך הסתיימה שיחת טלפון עם יהודי תלמיד חכם, ראש כולל אברכים נכבד מבני ברק.

הנוסעים הדקו את חגורות הבטיחות, ההוראות האחרונות של הדיילים ניתנו, והמטוס המריא השמימה. על הנוסעים נמנה יהודי נכבד, בר אוריין, שיצא בשליחות כולל האברכים שבראשו עמד. זו תקופה ארוכה שהוא מנסה למצוא מקורות כספיים למתן התמיכה לאברכים, אך מקורותיו ייבשו לאחורונה. האחד פשט את הרגל, רעהו החליט לתמוך במוסד אחר, וכך נותר ראש הכולל נטול מקורות מימון.

"מעודי לא נסעתי לחוץ לארץ", שח ראש הכולל, "אך כאשר לא עמדה בפני הברירה, חשבתי לעצמי, שאם הכל נוסעים ומצליחים, מדוע יגרע חלקי? כך מצאתי את עצמי ממריא ליבשת אמריקה לנדוד על פתחי הנדיבים, שסייעו בידי לתמוך באברכים השוקדים על התורה.

טרם יציאתי מן הארץ נכנסתי אל מעונו של הסטייפלער זצ"ל וביקשתי את ברכתו. כאשר הוא שמע כי אני נוסע מעבר לים כדי לאסוף ממון, הנכים את ידו לכיס מעילו, הוציא ממנו שטר בן חמישים דולר והניחו בכף ידי. מעודד יצאתי מביתו בדרכי לחו"ל.

כאמור, היתה זו הפעם הראשונה בה יצאתי את גבולות ארצנו הקדושה. בשבועות שקדמו לנסיעה שקדתי על תכנית הנסיעה שנוקמה בפורטרוט, עם חברים טובים ואחרים בעלי לב רחב שביקשו לסייע בידי. מחברת מסודרת היתה לי יציאתי, <<

איש כי יפליא נדר בערכך - מסכת ערכין

מסכת ערכין מכילה תשעה פרקים בשלושים ושלושה דפיה העוסקים בענייני ערכין, הקדשות, תרומות ומכירת נכסים בזמן שהיובל נוגה.

הפרקים הראשונים של מסכת ערכין עוסקים בדינו של אדם שאמר "ערך פלוני עלי", היינו: שישלם את ערכו להקדש, או "דמי חפץ פלוני עלי". לא לחינם נקטנו בלשון "**ערך** פלוני", ו"דמי חפץ", שכן, דמי הערכין קצובים בתורה, בשלהי פרשת בחוקותי (ויקרא כז): "איש כי יפלא נדר בערכך נפשות לה: והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה... חמשים שקל... ואם נקבה ... שלשים שקל. ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה... הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים... מבן חדש ועד בן חמש שנים... הזכר חמשה שקלים ולנקבה... שלשת שקלים... אם מבן ששים שנה... זכר... חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים...". ואילו האומר "דמי פלוני עלי", ישלם כערכו בשוק, אם היה נמכר לעבד, וכבר נחלקו ראשונים, אם משלם דמי עבד עברי או דמי עבד כנעני (עיי' "קצות החושן" סימן ת"כ ובמה שציין שם ב"מילואי חושן"). בכל הדינים הללו, בפרטיהם ובהלכותיהם, גדושים חמשה פרקים העוסקים אגב אורחא בדינים שונים, כגון, שיר שנוגן בבית המקדש, ועוד. דרכי התשלום של ההקדשות, גולשים מפרקים אלו לפרק השישי, ואילו הפרק השביעי עוסק בזמן הראוי להקדשת נכסים, ואת הנידונים הללו קוטע הפרק השמיני שבו למדים כיצד פודים ממון שהוקדש, ועל דינם של חרמי הכהנים וחרמי בדק הבית, ומיד אחר כך, בפרק תשיעי, הסוגיות חוזרות לעסוק בדיני ממכר השדות והבתים בזמן שהיובל נוגה ובדרכי גאולתם.

עם פתיחת הלימוד במסכת ערכין ראוי לציין את פירושם של בעלי המוסר על הפסוק "איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה:".

הפלא הגדול: הפלא של עולמנו הוא, החיבור הבלתי אפשרי בין הנשמה הרוחנית לבין הגוף הגשמי, כפי שכתב הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סימן ו' סעיף ו'), שזוהי כוונת הברכה החותמת את ברכת אשר יצר, רופא כל בשר ו**מפליא** לעשות: "שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו". ראש וראשון לפלא זה, הוא הדיבור, שהוא פעולה גשמית המבטאת את הדעת הרוחנית. פלא על פלא הוא, כי באמצעות הדיבור אפשר לפעול דברים רוחניים, וזהו שאמרה תורה "איש כי יפליא נדר" - כוחו של הדיבור ליצור קדשים והקדשות הוא פלא! ("פחד יצחק").

צעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר צבי אדל** ז"ל
ב"ר אברהם יצחק ז"ל
נלב"ע י"ח בטבת תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י ילדיו שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **זיסל אוסלקה** ע"ה
ב"ר פנחס יוסף הלוי ז"ל
נלב"ע י"ח בטבת תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנה ובתה ידידינו הר"ר **שלמה לוי** הי"ו
זוג' מרת **עדינה** תח"י וב"ב - תל אביב

צעילוי נשמת

מרת **יהודית בריינה קמר** ע"ה
בת הרב אברהם מרדכי
ואסתר טוביה וינגרטן ז"ל
נלב"ע כ"ג בטבת תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י בניה
יוסף משה יהודה ואבינועם קמר שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לקס** ז"ל ב"ר שלום ומלכה ז"ל
נלב"ע כ"ב בטבת תשס"א **תנצב"ה**

הונצח ע"י זוג' מרת **חנה לקס** תח"י - גבעת שמואל וילדיו **י. לקס** - שוהם, **נ. לקס** - יד בנימין, **ד. קליין**, **מ. בוקובזה** - גב"ש

ערכין מהם?

מהם בעצם 'ערכין'.

התורה קובעת כי האומר 'ערך פלוני עלי' או 'ערכי עלי', ישלם להקדש חמישים שקל בשקל הקודש אם אותו פלוני בן עשרים, ואם הוא בן שישים ישלם חמשה עשר שקלים בשקל הקודש. בתחילת לימוד מסכת ערכין, שומה עלינו לברר, במה שונה המערך מן הנודר. אדם אשר יאמר "ערך פלוני עלי", חייב להביא חמישים שקלים לגזבר ההקדש. מי אשר יעמוד ויידור חמישים שקלים להקדש, חייב גם כן להביאם אל הגזבר. לכאורה, אין כל הבדל ביניהם, שניהם התחייבו חמישים שקלים להקדש. במה, איפוא, נתייחדו הערכין?

ערכין, תעריף מחירים בלבד? כפי שהדברים נראים במבט שטחי, אין בפרשת 'ערכין' כי אם פירוט מחירים, תעריף סכומים בלבד, שנקבע על ידי התורה כדי שנדע איזה סכום צריך לשלם אדם המתחייב להקדש את ערכו של פלוני בן עשרים או את ערכה של פלונית בת חודש, ומלבד זאת, אין כל הבדל בין הנודר לבין המערך. ברם, קיימות הוכחות רבות לכך, ש'ערכין' הם מהות אחרת, שונה ונפרדת מנדדים. תחילה נתייחס לשתי הוכחות, ולאחר מכן נגיע להגדרת הערכין. הנה, לדעת רבי מאיר (ה/ב), נכרי שאמר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', לא אמר ולא כלום, שלא נתחדשה פרשת ערכין לנכרים, כי אם לישראל. מדוע? הרי נכרי שיידור להביא ממון להקדש, חייב לעמוד בדיבור? הרי לנו, כי 'ערכין' אינם נדרים.

בתחילת המסכת (א/ב) נאמר, כי לשון המשנה "הכל מעריכין" בא לכלול גם "מופלא הסמוך לאיש", שהוא קטן שאינו בן י"ג שנים, אך יודע היטב לשם מי נדר ומה נדר. מאחר שלגבי נדרים כבר ידוע כי "מופלא הסמוך לאיש" רשאי לידור, נשאלת השאלה, מדוע יש צורך בהדגשה נוספת כי הוא ראוי גם להעריך? אין זאת, אלא ששוב אנו נוכחים, כי 'ערכין' אינם נדרים.

האחרונים עסקו בנידון חשוב זה, והם העלו הגדרה חשובה ביותר. בעל "חזון איש" זצ"ל (ערכין סימן כ"ט ס"ב; ג, ד) כותב, כי המערך "נתפס במצוות הערכין... ומתחייב במצוות התורה בשילומי הערכין". כדי להבין את הדברים נתבונן בפרשת נזיר. אדם המקבל על עצמו נזירות, לא קיבל על עצמו שלא לשתות יין ושלא לגזוז את שערותיו, אלא הוא קיבל על עצמו דין 'נזיר', וככזה עליו לנהוג בצורה מסויימת, כפי הוראות התורה. כך גם המערך מקבל עליו דין 'מערך' ועליו לנהוג כפי שהתורה הורתה למערך לנהוג.

"חזון איש" אף מוסיף ומחדד, כי האומר 'ערכי עלי', אינו מתחייב מיד חמישים שקלים כסף להקדש, אלא הוא מתחייב לשלם כפי אשר יעריך הכהן שלפניו יובא הפלוני המוערך. כמוכן, כי הכהן יעריך את המוערך לפי דיני התורה, אם בן עשרים - יקבע כי יש לשלם חמישים שקל כסף, ואם בן שישים - יקבע חמשה עשר שקל כסף. ברם, חובת המערך אינה אלא לעמוד לפני הכהן להערכה, ואז, הכהן ישית עליו את הסכום הקצוב בתורה. נמצאנו למדים, כי המערך אינו נודר ממון כלל, אלא הוא מתחייב בפרשת ערכין אשר מהותה לעמוד לפני הכהן כדי שהלה יטיל עליו חיוב ממון.

המערך הרי הוא כמי שמקדיש חפץ ופודהו! ביטוי חריף יותר להבדל בין נדרים לערכין, אנו מוצאים ב"שלטי הגיבורים" (עבודה זרה ג/א) הכותב, כי המערך, הרי הוא כמי שמקדיש חפץ ופודהו! לאמר, אין כאן התחייבות ממון, אלא מעין הקדשת האדם המוערך ופדייתו בממון (עייני ב"גבורות שמונים" להמהרי" ענגיל, אות מ"ט, שהארץ בעניין. ראה עוד תוספות הרא"ש חולין קלט/א ו"לב אריה" שם, וב"ברכת כהן" להגר"ש דויטש).

דף ז/א אבל עובר לא דהוא מיית ברישא

כשהכבשה המתה המליטה טלה חי

ביום בהיר פרק רכב משא כבשה מעוברת בשערי בית החולים שערי צדק בירושלים, וצוות מתגבר של רופאים ואחיות ליוו אותה אל חדר הניתוח. היה זה מחקר שנערך בעקבות הדיון על קביעת רגע המוות.

דיון הלכתי זה סבוך וקשה, ואיננו מתיימרים להתיר את קשריו במאמר זה, אלא נעסוק בנקודה אחת הנוגעת לו והנובעת מן הגמרא. השאלה הבסיסית לגבי קביעת רגע המוות היא, על פי אלו סימנים אפשר לקבוע אם החולה חי או מת.

חיים לאחר מוות מוחי: היו שביקשו להוכיח מהגמרא, כי גם לאחר מוות מוחי מוחלט האדם עדיין אינו מוגדר כמת. בגמרא מבואר, כי מאחר שעובר במעי אמו אינו בעל חיים עצמיים, אלא הוא שואב את מזונו ואת חייו מאמו, לא יתכן שהאם תמות והעובר ימשיך לחיות - "עובר מיית ברישא", וכאשר מעוברת חדלה לחיות, עוברת מת עמה מייד. והנה, בימינו אירעו מקרים שנשים חלו במחלות סופניות רח"ל, ואף מתו מוות מוחי, ולא נותרה בהן חיות למראית עין, לבד ממכונות ההנשמה שהפעילו את מערכות הגוף, והרופאים הצליחו לייצג תינוק בריא ושלם. הרי לנו הוכחה ניצחת, כי גם אדם שמת מוות מוחי נחשב כחי, שאם לא כן, כיצד עוברים אלו נותרו בחיים.

גוף המת מתפקד מכח המכונות: ברם, היו שדחו הוכחה זו בטענה, כי אמנם עובר אינו מסוגל להמשיך לחיות לאחר מות האם, אך כאשר האם מחוברת למכונות החייה, הוא ממשיך לחיות

בה נרשמו בדייקנות כתובות הנדיבים שעמם קבעתי להפגש, והזמנים המדוייקים בהם עלי להתייצב בפתחי מעונותיהם.

היום, ממבט לאחור, אני מרשה לעצמי לחייך" הוא מספר, "אבל באותו רגע היה זה מבין ואפילו עצוב עד מאד. הנדיב הראשון שאיתו הייתי אמור להיפגש, התגורר במנהטן. קבעתי איתו פגישה לשעה תשע בבוקר במשרדו המפואר. באותו בוקר, השכמתי קום, מרוגש, ממתין לפגישה עם הגביר הגדול.

לפתע, האדם שהיה אמור לסייע לי ולהסיע אותי למשרדו של הנדיב, טלפן אלי ואמר לי כי עקב תקלה שאירעה לו, הוא אינו יכול להסיעני היום, "מחר כבר נעמוד בקשר" אמר וניתק בחפזה.

"בדיוק לשם כך יש לי מחברת", אמרתי לעצמי. עלעלתי בדפיה ואכל בעמוד הראשון בו נרשמה הפגישה הראשונה, היו כתובים כל פרטיו של הנדיב - כתובת משרדו, כתובת ביתו וכל מספרי הטלפון האפשריים. החלטתי להתקשר אל ביתו של הנדיב ולהודיע לו, כי עקב תקלה בלתי צפויה יתכן שאאחר זמן מה, ואיתו הסליחה.

צילצלתי. לאחר ארבעה או חמישה צלצולים נשמע מצידו השני של קו הטלפון קול עבה של אדם שהתעורר ברגע זה משנתו. עוד אני מנסה להוציא מפי את משפטי ההתנצלות שעמלתי לשון, הודיע לי הנדיב כי אני רשאי לראות את עצמי משוחרר ממחוייבות. הפגישה בטלה ומבוטלת. "אדוני, הערת אותי משנתך, ואיני חפץ להיפגש אתך!" לאחר מספר שניות הבנתי שאני מדבר עם עצמי. השיחה נותקה. איני זוכר כמה זמן נותרתי על עמדי עם השפופרת ביד, אחוז תדהמה והלם. בסופו של דבר התאוששתי, ושמתי פעמי לעבר הכתובת הבאה.

סליחה, אדוני", אמר לי מזכירו האישי של הנדיב. "שכחנו להודיע לך. הבוס היה צריך להמריא בדחיפות לחוץ לארץ. הוא חוזר בעוד ארבעה שבועות. אני מתאר לעצמי שהוא בוודאי ישמח לפגוש אותך בשובו".

באותו יום לא הייתי מסוגל להמשיך במלאכתי. תשוש ושבע אכזבות חזרתי אל בית מארחי ושקעתי בדך גמרא, הרחק הרחק מהוויית העולם הזה.

בעלי הבית שאירחוני, התייחסו אלי באדיבות ובנדיבות. ארוחת צהרים מפוארת ומכובדת הוכנה לכבודי, "האורח מארץ ישראל" כפי שהסביר בעל הבית לילדיו. בעוד מנות האוכל מוגשות אל השולחן, מסר לי בעל הבית את שפופרת הטלפון. "זה בשבילך" אמר. מעבר לקו המתנה מזכירתו של יהודי, שהיה אמור להתלוות אלי לפגישה עם רב של קהילה מפורסמת הידוע כבעל קשרים במקומות רבים. "בשם מר... אני מבקשת להתנצל בפניך. אמו נפטרה הבוקר, ועקב ימי האבל הוא ביקש להודיע כי הוא לא יוכל להתלוות אליך".

במשך שלשה שבועות התרוצץ אותו יהודי בארצות הברית. "מצאתי את עצמי רודף אחרי הרוח. אפילו את הוצאות הנסיעה לא הצלחתי לכסות. לכל מקום אליו הלכתי נתקלתי בקשיים ובמכשולים, ואך אכזבות ותסכולים היו מנת חלקי. המתנתי בקוצר רוח למועד שובי ארצה. מה לי הכא ומה לי התם, חשבתי לעצמי.

אבל גם לחזור לארץ לא הצלחתי. אני בן אדם מסודר שמדייק בזמנים. אבל משום מה, האמן לי, עד היום איני יודע כיצד איחרתי את מועד הטיסה. **פקיד** נרגן הוביל אותי לחלון משרדו, החווה בידו לעבר נקודה קטנה בשמים, שהלכה והתרחקה, בעודו אומר: "הנה המטוס שלך. מצדי תנסה לתפוס אותו".

עמדתי על מקומי ודמעות זלגו מעיני. הטיסה הבאה אמורה לצאת רק בעוד שעות רבות, ואיני יכול לעלות עליה. שבת המלכה עומדת בפתח ואני עלול לחלל אותה אם אעלה על המטוס. לא היה לי להיכן ללכת. התביישתי להתקשר למארחי הנדיבים שבוודאי עסקו במרץ בסידור החדר בו התגוררתי, באווור המצעים, ובהחזרת הילדים למקומם.

מכחן גם לאחר מיתתה, ואין הוא אלא כתינוק המוטל באינקובטור, וממילא, אין כל הוכחה כי מצב זה מוגדר כחיים על פי ההלכה.

הדברים הובאו לפני הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (ש"ת "מנחת שלמה" תנינא חלק ב' סימן פ"ו), אשר בחן את הרעיון ואישר את ביצוע הבדיקה הבאה כדי לאשש או לסתור הנחה זו.

כבשה מעוברת הובאה לבית החולים, חוברת למכשירי הנשמה, כאשר המטרה היתה לסיים את חייה באופן וודאי, על פי כל הקריטריונים, ולבדוק היחיה עוברת או ימות. מפאת חוסר הנסיון ביילוד טלה במצב נדיר זה, נאספו ובאו חמשה עשר מומחים בתחומי רפואה שונים, נוירולוגיה, קרדיולוגיה, גניקולוגיה, פיזיולוגיה, וטרינריים, רופא מרדים, ועוד. הכל התנדבו להקדיש שעות ארוכות לביור השאלה ההלכתית.

לאחר שהוברר כי הכבשה כבר אינה בין החיים, הרופאים המתינו עשרים וחמש דקות והוציאו את העובר, חי בריא ושלם! הוכח מעבר לכל ספק, כי מכשירי הנשמה יכולים לספק לגוף את צרכיו, להמשיך להפעילו, אך אין זה מוכיח על חיים המקננים בו.

כאמור, בדיקה זו נעשתה כדי לוודא אם כבשה מתה מסוגלת להעביר חיים לעוברת באמצעות מכוונות המחוברות אליה. לאחר שהוכח כי הדבר אפשרי, נשללה ההוכחה כי יש חיים גם לאחר מוות מוחי, שכן, כל אותם ילדים הנולדים לאחר מות אמותיהם, מקבלים את חיותם מן המכשירים הרפואיים.

ההוכחה נשללה, ולפיכך הספק נותר על כנו.

אכן, רבי שלמה זלמן זצ"ל מדגיש: "על משמתי אעמודה כמו שכתבתי קודם, שאין לסמוך בודאות על המדע הרפואי כל זמן שעדיין יש פעימת לב אף שקרוב לודאי שזה רק מפני המכשיר בלבד".

דף יא/ ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח

החליל שבבית המקדש, 'הכה' או 'ניגן'?

הציפייה לגאולה השלמה, ולבניין בית המקדש, כוללת בתוכה את הכמיהה להאזין, לחזות ולחוות את שירת הלויים ששוררו בבית המקדש, "ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך, האמורים לפני מזבחך".

הרמ"א כותב ("תורת חטאת" חלק ב' פרק ל"ח) כי הלוויים ניגנו בכלים ושוררו בפיהם בבית המקדש, על פי חכמת נגינה מיוחדת שחלפה ואבדה מן העולם, עם ביטול השירה בבית המקדש. הרמ"א מוסיף, כי שירת הלוויים היתה מכוונת כנגד שירת הבריאה, השמש, הירח וכל גרמי השמים, כאשר בכל כלי שוררו בהתאם להשפעתו בעליונים. בעל "אישי ישראל" (שם) מפרט ומתאר את כלי הנגינה ששימשו בבית המקדש, והמוזכרים בפרק האחרון של ספר תהלים: שופר, נבל, כינור, תוף, מחול ועוד, והוא מבאר את השייכות שבין כל כלי לבין כוכב הלכת שכנגדו היה מכוון. במאמרנו זה נעסוק בחליל.

תחילה נציג מספר דברים הדורשים הסבר, ואשר כולם כאחד מובילים למסקנה מעניינת ביותר. במשנה נאמר: "ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח. בשחיטת פסח ראשון ובשחיטת פסח שני ויום טוב הראשון של פסח וביום טוב של עצרת ובשמונת ימי החג". הרמב"ם (הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה ו') פוסק את דברי המשנה ומבאר, כי גם כאשר שנים עשר ימים אלו חלו בשבת, השתמשו בחליל משום שהוא חלק מעבודת הקרבן, ועבודת הקרבן דוחה את השבת. מספר הלכות קודם לכן (ב' - ד') כותב הרמב"ם, כי חלק מעבודת הלוויים היא, לשורר על הקרבת קרבנות הציבור שהוקרבו בכל יום, "ובמה הם מנגנים, בנבלים וחלילים וכנורות...". הלומד את הרמב"ם מוצא עצמו תמה, הניגנו בחליל שנים עשר יום בשנה, או בכל יום ויום?

החליל 'הכה' או 'ניגן': כמו כן, שינוי לשון מעניין דורש הסבר. על חליל שהשתמשו בו שנים עשר יום בשנה נאמר "החליל מכה", כך הוא לשון המשנה ולשון הרמב"ם, ואילו כאשר הרמב"ם מצייין כי ניגנו בחליל בכל יום הוא כותב "ובמה הם מנגנים... בחלילים".

סתירה נוספת, בולטת וחמורה, קיימת בדברי הרמב"ם. הגמרא (סוכה נ"ב) דנה, אם עיקר שירה בפה או בכלי. כלומר, שירת הלוויים היתה על ידי שירה בפה וניגון בכלים, ויש צורך לדעת מה העיקר ומה הטפל, כדי לברר אם יש צורך לחלל את השבת על ידי ניגון בכלים, שאם הם עיקר השירה, הם דוחים את השבת (עיין ריטב"א סוכה שם). הרמב"ם פוסק (הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה ג'), כי עיקר השירה היא בפה, "שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה, ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר". כיצד, איפוא, הרמב"ם פסק, כי הנגינה בחליל דוחה את השבת? (עיין "לחם משנה" הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח' הלכה י"ג).

שני חלילים שימשו בבית המקדש: שומה עלינו להסיק, אומר בעל "צפנת פענח" (מהדו"ת הלכות עבודה זרה פרק ג' הלכה ג'), כי שני חלילים שימשו בבית המקדש! האחד נועד ללוות בנגינה את שירת הלוויים, אשר עמדו על דוכנם ושוררו בשעה שניסכו את יין הנסכים שבא עם קרבן התמיד. על

בלית ברירה שלפתי את מחברתי. לאחר דפדוף קצר מצאתי מספר טלפון של חבר שלמד איתי בישיבה לפני שנים. שמעתי עליו רבות. הוא עדיין שוקד על תלמודו. עניי ואביון שהפרוטה ממנו והלאה. דחקתי את הבושה והכלימה ויצרתי איתו קשר. הוא, יהודי בעל לב זהב, הגיע במהירות לבית התיבות ואסף אותי אל ביתו.

במהלך השבת פרקתי בפניו את תסכולי. "ראה, לא רק שלא הצלחתי לעשות כאן מאומה, אפילו לצאת מכאן איני יכול". עם זאת השבת התיישב חברי ליד מכשיר הטלפון והחל לחייג ללא הפוגה. "נראה" אמר, "אולי נוכל לעשות משהו למענך".

נראה. לא חלפו אלא מספר שעות, ובסלון ביתו של ידידי הדלפון התקבצו עשרות מכריו שהזעקו על ידו. הם התיישבו על כסאות פלסטיק, על כורסאות מרופטות ועל הספה הרעועה. הסלון היה מלא מפה לפה. הכל צפוף, ואני - לשוני נעתקה. לא היה לי מה לומר.

"אני מכבד את חברי הגאון רבי ... לומר מספר מילים" הכריז חברי, ואני - אנה אני בא. נעמדתי על מקומי. סגרתי את החליפה, הדקתי את העניבה, סידרתי את הכובע, ועדיין לא מצאתי את המילים הנכונות לפתוח בהן את דברי.

לפתע, נזכרתי. יש לי רעיון. שלפתי את ארנקי, ולעינייהם המשתאות של הנוכחים הוצאתי ממנו שטר בן חמישים דולר ואמרתי להם: "ידידי, שבוע טוב. אני מבין שאיני צריך להאריך בפניכם על חשיבות לימוד התורה ועל השכר הגדול המובטח לתומכים בלומדיה. אבל, אם ניתנה לי רשות הדיבור, ברצוני להראות לכם את השטר הזה שקיבלתי מה"סטייפלער" לפני צאתי לדרך. הוא נתן לי את חמישים הדולר הללו כפתיחה למסעי. כעת וודאי מבינים אתם, כי למען מטרה חשובה ונעלה ניצב אני לפניכם".

השארתי את השטר על השולחן והתיישבתי. לאחר כשעה היו בכיסי \$32,000 במזומן. מכרז שנוהל ביד רמה על ידי חברי היקר, הביא לזוכה המאושר את השטר של הסטייפלער, ואת הישועה לכולל שבראשו עמדתי.

אתה יודע סיפר ראש הכולל. הסטייפלער היה עניו, כאשר שבת ארצה שמח וטוב לב, מיהרתי למעונו כדי לספר לו את שהתרחש עימי. "נו, נו, אמר הדקי. "אם זה מה שקיבלת עבור חמישים דולר, אתן לך חמישים דולר נוספים".

אם רק נתבונן קמעא במעשה זה, נבחין, כי כל צעדנו ומהלכנו מכוונים על ידי הקב"ה עד לפרט האחרון, סיים ראש הכולל. גם כאשר אדם חפץ לקבוע עיתים לתורה, אל לו לחשוש ממפריעים וממניעות שונות, אלא יתן את עיניו בתורה, והקב"ה - דרכים רבות לו לסייע לאוהביו.

לעילוי נשמת
מרת **שושנה ברגר** ע"ה
ב"ר אברהם שויוביץ ז"ל נלב"ע י"ט טבת תשע"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחות **לוסיטי, קוק ונירמל** הי"ו

לעילוי נשמת
הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה
בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט טבת תשל"ו
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

שירה זו נאמר, כי עיקרה בפה, ונגינת החליל, ושאר הכלים שליוו את שירת הלוויים, טפלה לעיקר - לשירה בפה. ואילו החליל השני נועד להעלאת קול בודד אחד בלבד, ולפיכך נאמר עליו "החליל היה מכה", ובחליל זה השמיעו קול לפני המזבח, כמבואר בסוגייה, בשונה מיתר כלי הנגינה שניגנו בהם על זוכן הלוויים.

מעתה, מובן היטב, כי ההכרעה הנזכרת, כי עיקר שירה בפה, מתייחסת לשירת הלוויים שלוותה על ידי החליל, ואכן, חליל זה אינו משמש בשבת קודש. ברם, על החליל שעמד לפני המזבח לא נאמר שהוא טפל, שבאותה עת שהשמיעו בו קול, הלוויים לא שרו מאומה, וממילא השמעת קולו היא חלק מעבודת הקרבן הדוחה את השבת (ועיין "שלטי הגיבורים" עמוד נ"א, "ערוך לנר" סוכה שם, "ברכת כהן" כאן).

מעניין לציין, כי חלוקה דומה אנו מוצאים גם לגבי החצוצרות ששימשו בבית המקדש. קושיות רבות, שלא נאריך בהן במאמר זה, הובילו את האחרונים למסקנה, כי סוג אחד של חצוצרות ליווה את שירת הלוויים על הדוכן בכל הקרבת הקרבנות, ואילו סוג אחר של חצוצרות נועד להעלאת זכרון ישראל לפני הקב"ה, בימים המיועדים לכך - (במדבר י') "וביום שמחתכם ובמועדכם... ותקעתם בחצוצרות... והיו לכם לזכרון לפני אלוהים" (עיין נצי"ב בפירושו על הספרי במדבר פיסקא ע"ז, ועל דרך זו כתב ב"אבן האזל" הלכות תמידין ומוספין פרק ו', ועיין בספר "דברות אריאל" סימן כ"ג).

דף י"א ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא

הלל השלם והלל בדילוג

בכל חג ומועד, בראש חודש ובחנוכה, אנו אומרים הלל.

במאמר הבא נעמוד על טיבו של ההלל, ועל טעם אמירתו.

בחגים ובמועדים אנו אומרים הלל השלם ברוב עם, ואילו בראשי חדשים אנו אומרים הלל בדילוג, שמחסירים מקצת מן הפרקים שבסדר ההלל. בגמרא מבואר, כי דין אמירת ההלל נלמד מן הפסוק (ישעיהו ל/ט): "השיר יהיה לכם כליל התקדש החג", שיש לשבח ולהלל את הקב"ה בימים המקודשים לחג, ואילו בראשי חדשים אומרים הלל בדילוג, כדי שיהא ניכר שאמירת ההלל בראש חודש היא מנהג ישראל ולא מצד הדין ("משנה ברורה" סימן תכ"ב סעיף ב'). מנהג הספרדים שאף אין מברכים על הלל בדילוג, שאינו מעיקר הדין ("שולחן ערוך" או"ח סימן תכ"ב סעיף ב').

ההבדל בין חג הפסח לחג הסוכות: כל מתפלל הבחין בוודאי, כי אינו דומה הלל של חג הסוכות להלל של חג הפסח. בחג הסוכות אומרים הלל השלם בכל יום, ואילו בחג הפסח אומרים הלל השלם ביום טוב הראשון בלבד. הגמרא מבארת, כי הטעם לכך הוא, שימי חג הסוכות שונים זה מזה, שבכל יום מקריבים מספר קרבנות שונה מן הימים האחרים, ולפיכך כל יום הרי הוא כיום טוב בפני עצמו, ואילו בחג הפסח מקריבים בכל יום ויום מספר זהה של קרבנות.

בנפול אויבך אל תשמח: "בית יוסף" (או"ח סימן ת"צ סעיף ד') מביא הלכה זו, אך מצטט טעם אחר, שונה לחלוטין. הוא מביא את דברי המדרש, שבחג הפסח אין אומרים הלל השלם כי אם ביומו הראשון, מפני שבשביעי של פסח המצרים טבעו בים, ונאמר (משלי כד/ז) "בנפול אויבך אל תשמח". אמנם, כחו של טעם זה יפה לשביעי של פסח בלבד שבו המצרים טבעו בים, אך מאחר שאין ראוי שימי חול המועד יהיו עדיפים על יום טוב שביעי, שבהם יאמרו הלל השלם ובשביעי של פסח יאמרו הלל בדילוג, אין אומרים הלל השלם אלא ביום הראשון של פסח ("פרישה" שם אות ב').

כיצד זה, תמה מהרש"א (ברכות ט/ב) התעלם "בית יוסף" מגמרא מפורשת, הגמרא המטעימה את אי אמירת הלל השלם בפסח בכך שקרבנות כל ימי החג זהים זה לזה, והביא את טעמו של המדרש? גדולה מזו, "בית יוסף" בעצמו, מביא את טעמה של הגמרא בעסקו בהלכות סוכות (או"ח סימן תרמ"ד); מה טעם, איפוא, ראה "בית יוסף" לשנות בהלכות פסח ולהביא את טעמו של המדרש. בספר "ישועות יעקב" (על "שולחן ערוך" ת"צ שם) מבאר את הדברים באופן נאה.

שני נימוקים לאמירת ההלל: שני נימוקים יש לאמירת הלל: א. יום החג. ב. נס שאירע. יש חגים שלא אירע בהם נס, חג השבועות וחג הסוכות, ואמירת ההלל בהם היא מפני החג. יש שאומרים הלל על שום נס שאירע, כגון בשמונת ימי החנוכה שאומרים בהם הלל מדברי סופרים, אף על פי שימי החנוכה אינם חג ומועד, על שום הנס שאירע בהם לאבותינו. שביעי של פסח מתייחד מיתר החגים בכך, שמלבד היותו יום טוב, ביום זה נעשה נס לישראל שנקרע ים סוף לאבותינו. מעתה, כאשר מבקשים להבין מדוע אין אומרים הלל בשביעי של פסח, יש צורך בהסבר אשר יתן מענה לשני המאפיינים של שביעי של פסח, קדושת היום, והנס שאירע בו. בגמרא המבארת, כי שביעי של פסח אינו מיוחד בקרבנותיו, יש כדי לענות מדוע אין אומרים הלל מפני החג, ואילו המדרש נדרש לטעם השני, שביום זה נעשה נס לאבותינו, ועל כך יש צורך בדברי המדרש, כי בנפול אויבך אל תשמח... [לפי זה, אין צריך לטעמו של "פרישה" שכן, רק בשביעי של פסח אירע הנס].

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת ערכין דף ה' יום רביעי כ"ג בטבת

מה ההבדל?

ר' יהושע שב משעור הדף היומי, ובגו בקטש ממנו: אבא! לאחר שאתה לומד כבר ימים אחרים את מסכת ערכין, הסבר לי בבקשה מה ההבדל בין "נדר דמים" לבין "נדר ערך". בשמחה רבה, אמר ר' יהושע, והסביר לבנו: נדר דמים הוא אדם הנודר לתת להקדש כסף בשווי אדם מסים. כגון, האומר: "הרי עלי דמי השכן רבי אברהם", צריך לתת להקדש את ערכו של השכן. איך יודעים כמה שוה השכן? בית דין של עשרה דינים בודקים מה שויו, אם הניח נמכר לעבד כמה היו משלמים עליו. נדר ערך הוא כשאדם נודר: "ערך פלוני עלי". במקרה זה עליו לשלם כפי המחיר שקצוב בתורה בפרשת בהר, ואין זה משנה אם האדם ההוא בריא או חולה, התורה קוצבת סכום שיש לתת לפי גילו של האדם הנערך.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי גליון לילדים חיגי:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

לעילוי נשמת
הר"ר **מאיר הירש** ז"ל
ב"ר יהושע צבי ז"ל נלב"ע כ' בטבת תשס"ח
תוצבה
הונצח ע"י משפחת הירש שיחיו - אפרת

לעילוי נשמת
הר"ר **מנשה וסרצוג** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשל"ב
תוצבה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **נפתלי צבי שיק** ז"ל
ב"ר יששכר דב ז"ל נלב"ע כ"א בטבת תשנ"ח
תוצבה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו